

DĖL LIE. *čiūtė* „KANKORĖŽIS“ KILMĖS

Pačioje vakarinėje žemaičių tarmių dalyje (Birbinčiai, Budriai, Darbėnai, Dercekiai, Gargždai, Grūšlaukis, Įpiltis, Kalgraužiai, Kalotė, Kojeliai, Kretinga, Lapiai, Pėžaičiai, Priekulė, Plikiai, Pryšmančiai, Ruginiai, Salantai, Serepinai, Stropeliai, Žibininkai) vartojamas kankorėžio pavadinimas *čiūtė* (LKŽ II(2) 185)¹. Šis žodis kartais aptinkamas ir „dygliuoto branktelio, rišamo tarp arklių, sukinkytų poroje“ reikšme (LKŽ II(2) 185).

E. Frenkelis lie. *čiūtė* mėgino sieti su lietuvių kalbos kankorėžio pavadinimais *čečkà, čyčkà, šyškà* (< br. *uuuka* ar le. *šyška*), teigdamas, jog lie. *čiūtė* yra pastarųjų pavadinimų sutrumpinta forma (Kurzform)².

Tačiau toks aiškinimas, atrodo, nėra įtikimas. Be fonetinio pobūdžio sunkumų, jam prieštarauja ir tas faktas, jog lie. *čiūtė* išplitimo arealas nesusisiekia su lie. *šyškà, čyčkà* vartojimo plotu.

Ar nereikėtų lie. *čiūtė* „kankorėžis“ sieti su garsažodinės kilmės kiaulės pavadinimais, plg. lie. *čiuotė, čiuotis, čiūkà, čiūkas, čiūkis*, la. *čūčis* „kiaulaitė, paršas“, *čūča* ir kt.³

Tokį siejimą ypač remtų toji aplinkybė, kad kai kuriose gretimose vietovėse (Gudaliai, Mažaičiai, Mosėdis) vartojami kankorėžio pavadinimai *kiaūlė, kiaulėlė, kiaulikė*. Pastarieji pavadinimai, kaip lygiagretės formos, kartais pasitaiko ir jau minėto *čiūtės* arealo tarmėse (Grūšlaukis, Kalotė, Salantai).

Reikėtų pridurti, jog lietuvių kalbos tarmėse, esančiose į pietus nuo *čiūtė* vartojimo ploto (Juknaičiai, Lauksargiai, Pagėgiai, Šilutė, Trakininkai, Viešvilė, plg. t. p. LKŽ I(2) 1182, 1185, 1186, 1187, 1188), vartojami kankorėžio pavadinimai *būrė, būris, burikė, burýtis, buriūlis*, kurie veikiausiai sietini su garsažodinės kilmės avies pavadinimu.

¹ Straipsnelio autorius, nurodydamas žodžių išplitimą, naudojami J. Lipskienės parengtu rankraštiniu žemėlapiu (Lietuvos TSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros institutas).

² E. Fraenkel, LEW 72, 77.

³ A. Sabaliauskas, – LKK X 177–179.

ОТНОСИТЕЛЬНО ПРОИСХОЖДЕНИЯ ЛИТ. *čiūtė* „ШИШКА“

Резюме

В заметке делается попытка лит. диалектное *čiūtė* „еловая или сосновая шишка“ связать с оноματοпоэтическими названиями свиньи, срав. лит. *čiūotė*, *čiūotis*, *čiūkà*, латышск. *čīčis* и др. Такое предположение поддерживает тот факт, что в некоторых соседних говорах (а иногда и наряду с *čiūtė*) встречается название шишки *kiaūlē* (т.е. „свинья“). В говорах литовского языка также употребляются названия шишки *būrė*, *būris*, *burikė*, которых по всей вероятности надо связать с оноματοпоэтическим названием овцы.